

LIZER

AN

OTRO N-ESCOP ZANT-BRIEG HA LANDREGER

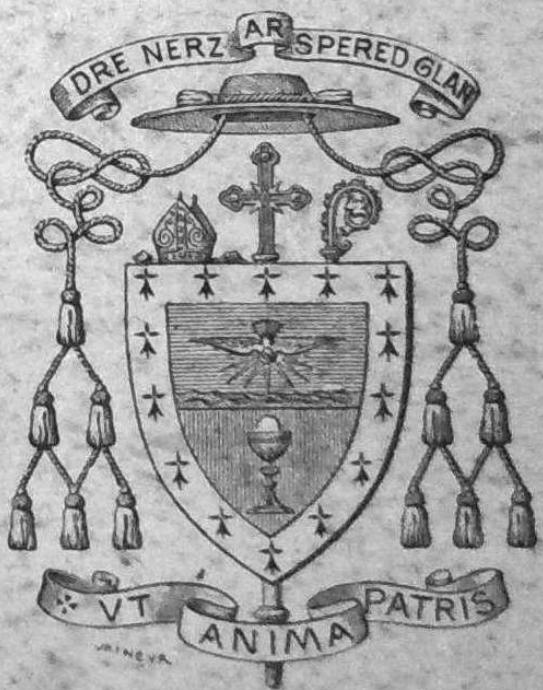
D'ar Veleien ha d'ar Gristenien eus e Eskopti

HA GOURC'HEMENO AR C'HOAREIZ

Evid ar bla mil nao c'hant naontek goude donedigez On Zalver

FE BREIZ HAG AR VUE DA ZONT

PETRA EO AN IFERN ?

SANT-BRIEG

MOULLET EN TI RENE PRUD'HOMME

Mouller an Eskopti

1919

LIZER

AN

Otro n-Eskop Zant-Brieg ha Landreger

D'ar Veleien ha d'ar Gristenien eus e Eshopti

HA GOURC'HEMENO AR C'HOAREIZ

Evid ar bla mil nao c'hant naontek goude donedigez On Zalver

FE BREIZ HAG AR VUE DA ZONT

PETRA EO AN IFERN ?

JUL-LORANZ-BENJAMIN MORELLE,

Dre drugare Doue ha beli On Tad Zantel ar Pab,
Eskop Zant-Brieg ha Landreger,

D'AR VELEIEN HA D'AR GRISTENIEN EUS ON ESKOPTI

Peuc'h ha bennoz a-beurs Jezus-Krist, On Otro

ON BREUDEUR MEURBED KARET (1),

Aboue daou vla'so eman on lizer c'hoareiz diwar-benn an ifern. Ma hoc'h eus zonj, breman 'zo daou vla e tiskweljomp d'ac'h eo *an ifern eun dra red* ; hag arlene e laremp : *bean'zo eun ifern*.

An diou wirione-ze a zo ken reiz ken n'hall den, nemed stouvet pe droet fall e ve e skiant, nac'h an-e. Mes n'int ket awalc'h. Diez emaint e-barz on spered ma n'ouveer ouspenn *petra eo an ifern*, penoz e vo kont goude ar vue-man, er bed-all, gand ar re o

(1) Gallet a vo lenn al lizer-man etre diou pe der loden.

devo bevet fall war an douar, ha groet eur maro fall,
hep lakat o ine en peuc'h gand an Otro Doue.

* * *

Daoust pegen fromuz eo an ifern, hoc'h eus c'hoant,
a dra-zur, On Breudeur Ker, da glevet petra zo eno.
Ober a refomp ouz on gwellan evid en disklerian dira-
z-oc'h. Gallout a halljemp kontan kreden an oll boplo
war gement-ze, aboe gwech-all goz beteg an amzer
vreman, diskwell n'oufe ket ar greden-ze bean gaou
na skaot, pa n-e gwir eman dre-oll, hed an oll amzer;
ha, ken meur rag-ze, e sav ouz an ine, evel eur voez
laket en kreiz an den gand Doue pa grouaz an ine-ze.

* * *

N'efomp ket, en dro-man, da furchal an istor goz ha
da sileo ar pez a grede war an ifern an oll boplo a
rumm-da-rumm. Re a dro a vefe gand on lizer, ha
digoeout a rafe d'imp adlaret darn ouz ar pez a oa e-
barz on lizer arlene. Gwel eo, eta, mont berroc'h gant-i
ha krigi raktal on spered gand ar pez a zisk d'imp an
Iliz hag ar fe gristen.

Ar greden gristen, setu hi aman en berr gomzo :
« Ar re o devo groet ar vad a ielo d'ar vue eternel,
hag ar re o devo groet ar fall a ielo d'an tan eternel. »
On-nez eo ar greden merket gant zant Athanaz.

Eur falz-kreden o vean zavet, e-touez lod a dud,
da zonjal e vije eun dro-bennag achu da ifern ar re

daonet hag an diaoulo zoken, eil Konsil Constantinopl
a ziskleriaz fresoc'h ar fe gristen, evel-en : « An oll a
zavo a varo da veo, pep hini da gaout herve e obero :
ar re, e vo bet fall o obero, a ielo gand an diaoul da
viken e-barz ar poanio ; ar re, e vo bet mad o obero, a
ielo gand Jesus-Krist da viken e-barz evurusted ha
gloar ar baradoz. » Hag eil Konsil Florenz, warlerc'h
eil Konsil Lyon, a lar muioc'h distag c'hoaz « e tiskenn
raktal d'an ifern ineo ar re a varv e stad a bec'hed,
evit bean kastiet eno gand poanio gwasoc'h-gwaz. »

Ar Pab Beneat XII en eus ive laret : « Gourc'he-
men a reomp, eo red kridi, herve ar fe gristen a-du
gand furnez an Otro Doue, e tisken, raktal goude ar
maro, ineo ar re a varv e stad a bec'hed marvel, e-barz
an ifern, da c'houzany poanio an ifern. »

Ar c'homzo-ze, On Breudeur Ker, eo arabad kaout
tamall en-e, ha siwaz d'an bini a zorc'henfe o dislaret.
Dont a réont a-beurz an Iliz roet d'ai karg ha galloud
da zisklerian treo ar fe ha d'o miret divoulc'h ha yac'h
a-enep bulum ar gaou. Int a ra d'ar wirione war an
ifern paran skler dirag on daoulagad ; int a ro d'imp
tu da zifenn ar wirione-ze mar tigoefe da himenno,
war zigare leuskel roll gand o zecho fall, kaout eun
dra-bennag da laret var-n-i.

Eul lec'h spountuz, poanio kri, tan da viken, kom-
pagnonez euzuz, an diouer ouz Doue : setu aze lod
c'houero ar bec'herien a varv en kaz ouz Doue.
Setu ive petra a zonjer en Breiz-Izel diwar-benn an
ifern. En gwelet a refomp diwar ar skrido koz hag ar

c'chantiko. Marteze e tigoueo d'imp kaout war-n-e eun draig-bennag en tu-ont d'ar pez 'zo red da gridi ; kement a leront, koulzgoude, a laka muioc'h splann ha nerzusoc'h ar c'hentelio mad da dennan diout-e.

I

Adaleg ar penn kentan, darn a c'houlenno marteze na gwir mad eo, e so, evid ifern, eul lec'h kuz ha distro ouz an oll lec'hio-all. Ac'hann da de ar varn divean, n'eus ifern nemed evid an ine, rag neuze hepken en em gavo adare a neve-flamm gand ar c'horf. Gout a ouzomp pelec'h eman ar c'horfo bete neuze, ha petra int deuet da vean. Emaint e-barz ar be, ha na van diout-e nemed eur vruzunen boultr ha ludu. Eun neubeud ouspenn, na vijent ken neblac'h e-bed hag eet da netra.

An ine, a-dra-zur, a chom beo pa n-e gwir n'hall ket mervel ! Met pelec'h eman ? Nijal a ra skanvoc'h evid ar vogeden o pignal d'an oabl, pe eur barr avel o tremen. Ar vogeden hag ar barr avel n'eus krog e-bed en-e da zerc'hel an-e en tu-bennag hep finval ac'hane. Penoz neuze derc'hel en eul lec'h bennag an ine, a zo ken skanv hag eun el da nijal ?

* * *

N'eus forz pegen diez a ouve bean an dra-ze da intent ha da welet, eun dra zur eo, ha n'heller ket en

nac'h. Arog an disparti ouz ar c'horf, an ine a oa a-unan gand ar c'horf-ze, ha stag out-an. Eno, e oa delc'het kloz evel en e di. En a roe bue ha nerz da izili ar c'horf, ha, daoust d'ar spered da vale zonj du-man ha du-ont a-dreuz ar bed, an ine-ze na oa ket evid mont e-meaz ar c'horf. An Otre Doue, eta, nemed berrat a vefe e c'halloud a zo barek da zerc'hel stag en eul lec'h bennag an ine, goude an disparti digand ar c'horf, evel ma oa delc'het stag an ine-ze ouz ar c'horf 'tro pad ar vue war an douar-man.

N'eus ket da vean zouezet e ve eun tamm-bennag tenval on spered war an treo dreist natur ha war doare an ineo, pa n-e gwir a zo meur a dra, a wel an daoulagad an-e, hag a van an dud, ar muian skiantet, disflip o-spered da c'hout reiz awalc'h petra int. E-pad an hanv e ve, gand sklerijen an heol, ru diouz ar beure kriben an tosenno, ha tomder da greis-te en traouienno; piou a oar reiz-awalc'h petra eo ar sklerijen-ze ? Piou a gredfe laret na deu ket ar sklerijen-ze digand an heol o vean m'eman an heol keit ouz an douar ? Gout a ouzomp e hall breman an den kas ha rei da c'hout, en eun tol, e zonj, ouz ar eil penn d'ar bed d'egile. Piou a oar penn-da benn dre be seurt nerz tra a c'hoarve kement-še ? Pa n'eo ket on spered, daoust pegen lemm a oufe bean, anaveout ervad treo an natur, penoz e ve evid anaveout, war o hed, treo hag a zo dreist natur ?

* * *

Darn a laro marteze : an ifern n'eo ket *eul lec'h*,

en-an an diaoulo hag an ineo daonet ; ar pez a hanver ifern n'eo nemed *stad poanies* an ine daonet. Ar stad-ze a zo peg ouz an ine, evel ar c'hik ouz an eskern, hag a zo o heul anean n'eus forz pelec'h. Eun ifern evel en-nez a gord resoc'h gand spered an den ha gand e du da gomz. Na gant-se, pa ve en tu-bennag bue kri hag euzuz e larer : *eun ifern eo*. Ped gwech'n n'eo bet laret ha skrivet ar gir-ze e-pad reuz spountuz ar brezel, en eur ober kont ouz ar reverzi hag al la'hadeg bet gant-i.

Gwelet hoc'h eus-hu, eun dro-bennag, hini pe hini ouz an dud-ze, taget gand ar boan-gorf hag ar boanspered, an tan o virvi en diabarz o c'honcianz, hep peuch'n na noz na de, ha bepred aheurtet ouz Doue; gwelet hoc'h eus-hu unan-bennag ouz an dud fall-ze debret korf hag ine gand ar pec'hed, hep na ve digoet d'ac'h laret pe glevout laret : Ma, *daonet eo den-ze*.

E-barz an istor e zo menek ouz torfetourien vraz, bet o bue aman, evel hini tud daonet e-kreiz poanio an ifern, ha malloz an Otro Doue kouet war-n-e.

En Breiz, Komor *ar milliget* eman dalc'h-mad dirag e spered skeud Triphinau, ar zantez, gwad en dro d'ean.

Pilat a laka ru gand ar gwad dour an oll feunteunio elec'h ma walch'e zouarn, hag a chom bepred gwad-ha-labe.

Herodes n' eo ket evid kousket taken e-pad an noz gand garm an Innosanted zantel ha malloz o mammo o trouzal dalc'h-mad en e ziouskouarn.

Kain, muntrer e vreur, a wele en tu-all d'an oabl du, hag a dreuz an denvalijen, eul lagad digor-frank o sellet piz out-an (1).

Tec'hel a ra ac'hane. Met, kaer en euz mont da guz dindan an teltenno krec'hen, zavet gand e vugale, pe war aod ar mor er penn-all d'ar bed, pe drek ar mogerio minerez, pe er meugleuio doun dindan an dour, al lagad-ze, lemm ha garo e zell, a delc'h bepred da baran war-n-an.

Al lagad-ze eo lagad e gonzianz.

* * *

N'eo ket eun ifern kement-se ? G-eo, eun ifern e. Stad an ine daonet a heller, en gwirione, laret anean eo an ifeñn ; an ifern, koulzgoude, a zo eun dra-all c'hoaz ouspenn : eul lec'h, eur prizon, eman e-barz an ine daonet o c'houzany ar poanio. N' oufer ket en nac'h, anez mont a-nep kentelio an doktored ar muian brudet hag a-enep komzo ar Skritur-Zakr. Ar c'hen-telio-ze hag ar c'homzo-ze a zeuio ganimp divezatoc'h, hep en koulz vad. A-vreman, koulzgoude, e fell d'imp rei da c'hout ar pez a lenner e-barz an Aviel diwar-beun ar falz-pinvidik hag ar paour kez Lazar :

Bean oa eun den pindivig gwisket kaer ha bemde azeet ouz taol oc'h ober chervad. E-tal dor an ti lorc'huz-ze, e oa ive, 'n e c'hourve, nemed druillo e-dro d'ean hag e gorf goloet a c'houlio, eur paour-kez,

(1) Victor Hugo : *Légende des Siècles*.

Lazar e hano. En-man a garje terri e naon gand ar bruzun a goee dindan daol ar pinvidig. Den na deurvee ober van anean.

Ar chas hepken, muioc'h karanteuz evid an dud, a zeue gant o zeod da lipat e c'houlio. Digoeout a ra ar maro. Setu neuze troet penn d'an treo. Ar paour 'zo deuet da vean pinvidig hag ar pinvidig a zo eet da baour. Ti lorc'huz e-bed ken. Den gourveet e-tal an or, hep boed na repu. Pelec'h eman breman ar paourze hag ar pinvidig-ze? Ar paour a zo eet daved Abraham, da laret eo, d'an Env. Douget eo bet di gand an ele. Nag ar pinvidig kri ha didrue? Stlapet eo bet gand an diaoul e-barz an ifern. *Sepultus est in inferno.* Emaint, eta, pep hini en e lec'h, ha pell etre-e. En kreiz ar poanio, ar pinvidig gloruz ha digar a zeu zonj d'eau euz Lazar. En eur zevel e zaoulagad war groec'h, e wel a ziabell ar paour en evurusted an env; hag en, goude bean bet ken gloruz euz ar paour-ze, da grial true. Met Abraham da respont: n'eus darempred e-bed etre-omp. Keit a zo ac'hann d'al lec'h m' emoc'h, ken n'hall den mont ac'hann di pe dont ac'hane aman (1).

* * *

Na c'hoant hoc'h eus da c'hout pelec'h eman al lec'h spontuz-ze? Nag a hunvre, nag a falz-kreden a zo bet gand darn diwar-benn kement-man! Unan a grede d'e Benn e oa an ifern en kleuz al loar; eun all,

(1) Z. Luk., xvi, 23.

er girilaouen, hanvet Mars, o vean m'eo tommoc'h evit tan-gwall; hinienna, en heol evel 'n eur forniez.

Hunvreo, ha netra ken, an oll gaozio-ze. Bete ma vo kredet d'an ifern, an Iliz na c'hourc'hemen ket d'imp kridi pelec'h eman. Koulzgoude ar skiantan doktored, ha zant Thomas er penn arog, a lar eman an ifern dindan on zreid, en kalon an douar. Anean e-unan ar gir ifern, da laret eo, *dindan*, ha komzo ar Skritur-Zakr, kenkoulz all, a ziskoe eo gwir kement-se. Kore, Datan hag Abiron, 'n em zavet a-enep da Zoue, a zigor an douar dindan o zreid, d'an ifern d'o lounkan en beo (1). Zant Yan, e-barz ar Apokalyps, a ra kont ouz eul levr, na oa den evid en digori, nag e-barz an env, na war an douar, na *dindan an douar*. Piou ar re-ze, n' emaint, nag e-barz an env, evel an ele; na war an douar, evel an dud veo; piou ar re-ze a zo *dindan an douar*, nemed ar re daouet a vent?

A viskoaz eo bet gand kement pobl 'zo, ha gant ar vretoned koz, ar greden eman an ifern dindan an douar.

* * *

En tan 'zo en kreiz an douar, eman, herve ar gred en Breiz, ar re daonet o chom. Ha pa ve en tu-bennag en eur c'hoat, en eul lanek, pe en eur vaelanek, pe en harz an aod, eun toull du ha tenval hep gout donder dean, na rer peurvuian d'an toull-ze ken hano

(1) Nombre 16-10.

nemed *toull an ifern, pe geno an ifern, pe dor an ifern.*

* * *

Herve ma oa gwech-all ar gaoz e-touez ar bobl en Breiz-Izel, dorio an ifern n' emaint ket hepken dindan an douar, dindan an mor don emaint ive.

Lennet e-barz *Istor Breiz* petra a larer diwar-benn *Poull Dahut*. Er poull-ze, Dahut, merc'h ar roue Gralon, e oa bet, dre urz Doue, tolet gant e zad er mor, da vont d'an ifern abalamour d'he bue diroll ha d'he fec'hejo.

Eur c'hlasker bara a gont evel-en an darvoud-ze (1) : « Ma oa ar roue Gralon douget kalz d'ar relijion..., an darn vuia eus an dud er ger a Is a veve evel paganed ; ha, ma oa alies e kichen ar roue eun *El*, evel *sant Guenole*, e oa ive bemde gant-an an diaoul. Merc'h ar roue, hanvet Dahut, a oa unan euz ar rè falla, ha skuiza a reaz madelez Doue dre he dizurchou. Eun novez-ta e oa klevet e ker ar iud spountuz-man : « Digor eo ar sklujou, ha ker o vont da veui ! » Piou en doa kemeret an alc'huez ha digoret ar sklujou eus tu ar mor ? Den n'er goar.

« Neuze a zeuaz eun trouz euzuz evel pa zav ar mor er goal amzer ; an dud oa dihunet dre mouez spountuz ar mor, mes re zivead. Sant Guenole a zeuaz da zihun ar roue : « Aotrou, emezan, sav buhan, bas

(1) *Istor Breiz* skrivet en brezonek gand Anna a Jezuz eus Seurezed Wenn ar Spered-Zantel.

da varc'h, ha kuit a grenn, eman ar mor o redek dreist e sklujou ! »

« Ar roue a zentaz hag o kemerout he varc'h hag he verc'h Dahut a dreon, a reaz kement a diz ma zeue an tan euz he hern. Pegen buhan bennak ma iee, ar mor a zeue buhanoc'h c'hoaz war he lere'h; ha glebiet a oa treid ar marc'h, pa glevaz ar roue Gralon eur vouez euz an env, pehini a lavare : « Taol er mor an diaoul diwar an dalben. » Ar roue, spountet, a daolaz en traon he verc'h pehini a gouezaz er mor, el lec'h hanvet breman Poul Dahut. »

Na gavet-hu ket eo kément-se eun tammig henvel ouz ar pez a lenner war levr an Apokalyps (1) :

« Gwelet a riz eun el o tisken euz an env, galloud braz d'ean, ha en dro d'ean eur barr sklerijen ken lugernuz ken e oa sklerijennet an douar-oll.

« Krial a eure a voez huel : « Koeet eo ! koeet eo Babilon, ar ger lorc'huz. An diaoulo zo deuet di da chom ; en-i eman o chom, delc'het evel e-barz 'n eur prizon, an oll sperejo hudur, an oll laponsed louz ha runkunuz. »

Al levr a lar c'hoaz, eur pennad goude : « An El a gemeraz eur min, kement hag eur min-milin, hag a sklapaz anean euz ar kroec'h e-barz ar mor, en eur laret : « Evel-se e vo tolet er poull don, Babilon, ar ger lorc'huz, hag ac'hane na zeuio biken ken. » Evel-se ive an dud fall, kont gant-e evel gand Babilon,

(1) Apok. C., xviii.

a vo strinket en ifern elec'h n'eus nemed kemmesk ha tenvalijen (1). »

* * *

Gant-se, eta, dindan an douar, ha bete kalon an douar, e vo kaset, gand barn leal an Otto Doue, ar re daonet, evid gouzany ar poanio dleet d'o zorfejo. Ar greden-ze 'zo gand popl Breiz.

Dispaket dizro eo er poz kentan eus kantik an Ifern, bet zavet gand an Tad Morin (2), herve eun darn ; gand an Tad Maner (3), herve eun darn-all ; hag a ganer en koulz ar retrejo hag ar misiono :

*Diskennomp oll, kristenien, en ifern da welet
An tourmarchò estlamez a zoufr ar re daonet,
Pere gand justiz Doue a zo dal'chet en tan
Dre m'o deus groet impli fall gand e c'hras er bed-man.*

* * *

Koulzgoude, anzav a renkomp, n'eus den, nemed diskleriet a ve bet an dra d'ean gand ar Spered-Zantel, da c'hallout laret pelec'h dre zur eman an ifern. Doue n'eo ket fellet d'ean en rei d'imp skler da c'hou. War eun dra ken gwaz hag an ifern, pegen fur n'eo ket ali zant Yan Krisostom : « Elec'h klask pelec'h eman an ifern, klasket kentoc'h an tu da diwall diout-an. »

(1) Rener ar Bec'herien (1743).

(2) xv kantved.

(3) xvii kantved.

II

Eun dra gwir eo, n'eus forz pelec'h eman an ifern, en-an e zo eûz ha poanio diaoulek. An daou dra-man, a ia an eil da heul egile, hag a beurwasa an eil egile. En ifern, an eûz 'zo eun dra gwell boaniuz, hag ar poanio 'zo eun dra gwell euzuz. War ze, an oll boplo, adaleg gwechall bete vreman, en kement bro 'zo, eo bet dalc'mad o zonj a-unan. Sul gwech ma ve kont diwar-benn an ifern, sul gwech ma weler liouet eun daolen da ziskwell an ifern, ar poanio ar muian kri hag en kement stumn 'zo, e kever an-e oll eno. En porched meur a iliz-vraz, ha zoken en ilizo hag er chapello diwar-ar-meaz, zavet en harz eun draouien pe war grap eur mene bennag, a weler, aliez a wech, kizellet ar skeud euz ar varn diwean hag euz an ifern. M'eman *dans an Anko* en chapel Kermaria-an-Iskit, en parouz Plouha, n'hoc'h eus nemed mont da iliz ken koant Itron-Varia-C'hras Gwengamp, hag eno e welfet kizellet a-us d'ar voger eur c'harr e-leiz an dud, fentuz ar stumm ane. Na pelec'h a ia ar garg tud-ze ? Na welet-hu ket piou, piou 'zo o chare ar c'harr ? An diaoul e-unan,-hag, en eur skrign-c'hoerzin, a gas ar garg war euen d'an ifern.

* * *

Demp gand on spered d'en heul di. Rag, well eo gwelet, e keit ha ma ver beo, poanio an ifern, hag envori

gant-e, evid gouzany an-e goude ar maro. Eno, emanement poan skrijuz a oufe bean da dagan korf ha spered.

Kouit a chom da gontan ar c'haozio a oa en penn ar baganed koz war ar poanio a c'houzanver en ifern, setu aman raktal petra a zisk d'imp ar fe. Komzo ar Skritur Zakr a zo skler ha didro. En eur zileo an-e on spered a ouveo reiz petra eo an ifern.

An ifern a zo *ar boan na dorr biken d'ei* hag *an tan na voug biken* (1). Bean eo *eur fornies tan* (2); eno, *na varv ket ar prenv a zo o krignat ar re daonet nag an tan a zo o teui an-e* (3); bean eo *tamm-flamm ar venjanz* (4); *eur stank tan* (5); *eur stank, tan ha soufr o virvi en-i* (6); *eul lec'h a denvalijen, na glever en-an nemed garm ha skrignadek-dent* (7).

Ar c'homzo-ze 'zo tennet diwar ar Skritur Zakr, ha gant-se int komzo Doue e-unan. Gwir int penn-dabenn, rag Doue n'eo ket gaouiad. A bep ma lenner an-e, e teu kelen zant Pol d'an Hebreed da grigi doc'h en on spered : *Ar venjanz a zo d'in-me, eme Doue, me a skoo anei.... Spountuz eo kouean etra daouarn an Doue beo* (8); rag poanio an ifern

(1) Z. Vaze, xxv, 46.

(2) Z. Vaze, xiii, 24.

(3) Z. Mark, ix, 43.

(4) II. Thess., i, 8.

(5) Apok., xx, 15.

(6) Apok., xxi, 3.

(7) Z. Vaze, viii, 12.

(8) D'an Hebr., x, 31.

eo ar walen a gasti a zo gand justiz Doue da gastian ar re n'o deus ket goullet plegan d'e lezen.

Mar keret teurel ple d'ar poanio a rer kont an-e, hini-da-hini, e-barz ar c'homzo-ze, e welfet emaint evel-en : krigi a reont en nep zo daonet, raktal goude e varo ; kastian a reont pep hini muioch'h pe neubeutoc'h herve e bec'hejo, daoust da bihanan an-e da vean kalz gar-voc'h evid oll boanio an douar ; evit-e da 'n em gem-meski, darn an-e en em stag mui ouz ar c'horf darn-all mui ouz an ine ; oll e padont da viken.

Raktal goude e varo, eo douget ar paour kez Lazar, gand an ele, d'an env, daved Abraham ; dious-tu ive goude e varo, eo silapet ar falz pinvidig en ifern. Evel-se e c'hoarve gand ar re-all, koulz ha gand ar re-man. « Evel an dud zalvet a ia raktal goude ar maro da evurusted ar baradoz, evel-se ar re daonet e vo strin-ket raktal en tan an ifern (1). »

Poanio an ifern n' int ket ken-gwas-ha-ken-gwas evid an oll re daonet. Pep hini 'zo kastiet herve e bec'hejo. « Hep mar, eme zant Ogustin, ar poanio, hag a gastio ar re n'efoint ket d'ar baradoz, a vo diskenvel,

(1) Z. Gregor-ar-Braz, Dial., iv, C. 28.

herve an torfejo groet gand pep hini, ha darn a-ne muioc'h flemmuz evid darn-all ; na, ken meur rag-ze, er bed-all e vo dishenvalet ha lodennet ar bec'herien. »

Penoz e hallo ar poanio-ze bean gwasoc'h pe neubeutoc'h ? Zant Gregor a zispleg an dra evel-en : « Tan an ifern, emean, a zo eun hevelep hini evid an oll, med na lisk ket ar bec'herien kement an eil hag egile. Sul vui eo braz ar pec'hejo, sul vui e tro nerz an tan da liski. N'eus nemed eun heol o rei tomder d'ar bed-man ; koulzgoude, en broio 'zo, eo ken nerzuz an tomder ken e ver poac'h gant-i, e-kichen bean 'zo broio-all, kluar an tomder en-e ; evel-se ive tan an ifern a lisk muioc'h pe neubeutoc'h, hag, evit-an da vean eun hevelep-tan, krigi a ra e pep hini herve ar pec'hejo (2). »

Hag ar wirione-man a zo a-du gant-i komzo On Zalver e-unan. En a lar e-barz an Aviel e vo kerio groet garvoc'h d'e, de ar varn diwean, evid da Sodom ha da Gomor, e oa kerio fall awalc'h koulzgoude.

Diwar-benn ar pec'her, levr an Apokalyps a lar ive : « Diouz ment e orgouill hag e blijadurio fall, ma vo ive ment e boanio hag e anken (1). » Hag evel-se e vo kont. A dra-zur, poanio an ifern n'int ket an-e o-unan evit gwasat pe neubeutat, bolante Doue eo a ra gant-e evel mar kar. Leal eo an Otto Doue ha rei a ra da hep-unan evel ma 'n eus goneet ; evurusted herve e

(1) Z. Gregor-ar-Braz, Dial., iv, C., 42.

(2) Apok. xviii, 7.

zantelez, poanio herve e fallagriez. Trugarezus evid ar bobl, garv eo en kenver ar re eman ar galloud gant-e. Ar re 'zo o c'houarn ar re-all e vo garo ar varn evit-e, ha wasoc'h ar poanio (1).

Penoz, eta, e vo ar bed, dirag barn didrue an Otto Doue, gand an nep a oa o ren eur vro hag e fellaz d'e benn dispakan brezel ; hag, en zorc'hen lorc'h hag enor evit-an e-unan, a zo bet kiriek da gement a drast hag a lac'hadeg !

* * *

Doare poanio an ifern, na pegen skrijuz int, na larfomp ket d'ac'h. Hep mar e-bed, ar boan vihanan e-barz an ifern, a zo wasoc'h evid ar boan grian a ouve bean war an douar, ha zoken kalz wasoc'h evid oll boanio an douar a-unan.

Koulzgoude, c'houi, On Breudeur Ker, hag a zo aru eun tamm n-oad d'ac'h, a oar nag a boanio 'zo war ar bed-man. Bean 'zo poan spered, bean 'zo ive poan gorf. Ar boan-spered a zeuio he zro divezatoc'h ; breman na vo kaoz ganimp nemed eus poanio ar c'horf.

Na glevet-hu ket, du-man ha du-ont, war ar bed, tud o klemm dindan reuz ar poanio ? Nag a hini na ra nemed huanadi, peuc'h e-bed d'ean, na de na noz, gant nerz ar boan o terc'hel war-n-an !

Poaz eo ar c'horf gand ar boan, gand ar c'hlenved, pe eur gouli-bennag o terc'hel da zibri anean, zavet

(1) Ar Furnez, vi, 6 et 7.

awejo marteze diwar an techo-fall. Rag ar pec'hed eman e boan o heul anean, awejo adaleg ar bed-man, ha dreist-oll en ifern.

Sileoet penoz e komz levr *Imitation Jezuz-Krist* : « Siwaz ! na zonjal a reomp-ni na 'n evo tan an ifern da zevi nemed on fec'hejo.

« Sul vui e tamantomp breman ouzimp on-unan, ha sul vui e troomp gand on zecho-fall, sul wasoc'h e vefomp kastiet ; sul vui ec'h eomp a-eneb an Otto Doue, sul vui a zanve e tastumomp da zevi anommp ; sul vui e vo bet braz on fechejo, sul vui e vo euzuz on foanio.

« Eno, an dud didalve ha losk a vo broudet gand broudo tan. An dud lountrek hag ar veverien a vo boureviet gand an naon hag ar zec'hed. Eno, ar re 'vo 'n em dolet da blijadurio ar c'horf a vezo dalc'het e-kreiz ar pek bero hag ar soufr fleriuz ; eno, ar re c'hoantuz a vo kement o foan ma iudoint evel chas klanv.

« Ouz pep tech fall e vo stag e boan.

« Eno, an dud lorc'huz a vo mezek ha kufun ; an dud, piz ha tost, a vo en dienez hag er baourante ar vrasan.

« Eno, ar boan, eur pennadig, a vo wasoc'h evit 'tro pad kant vla er bed-man, ar galetan pinjen.

« Aman, n'eus ket labour hep diskouiz na poan hep frealz ; eno, na diskouiz, na peuc'h, na frealzidigez e-bed biken, evid ar re daonet (1). »

(1) Levr *Imitation Jezuz-Krist*, I levr. xxiv kentel.

Bean a zo eul levr bihan, re ankoet marteze breman, hag a reaz kalz a vad da dud Breiz-Izel en eur zikour an-e da chom tud a fe ha gwir gristenien.

A levr-ze a rer anean *Boked ar Mision*. An nep a eure al levr e oa e hano Yan Leuduger, beleg, chaloni en iliz Katedral Zant-Brieg, doktor en theoloji, an hini a zavaz *Congregation Seurezed* ar Spered Zantel. Al levr-ze, lennet hag envoret gant on zud koz, a lar diwar-benn ar re daonet damdost evel levr an *Imitation* : « O diouskouarn na glevoingt nemed kri-forz, iouadenno, klemmo, huanado, ha mallozo euzuz.

« O fri, ar blij kement c'houez mad d'ean, a flerio gand ar c'houez fall.

« O zeod a vo debret gant ar zec'hed ha gand an naon kri, hep netra da evan, eme ar Skritur Zakr, nemed vestl c'houero-put an aered.

« Ar c'horf-oll, 'n em leusket d'ar plijadurio, a vo skoet en eur stang, soufr ha tan he-leiz ; hag eno, noz-de, e vo kastiet sul vui e vo bet 'n em leusket d'ar plijadurio, hag ar vogeden a zavo diwar-n-an na vo biken pare d'ai. »

Ar c'homzo-man, daoust pegen stard int, a vije sileoet mad bean 'zo daou c'chant vla. Na re c'haro ha re reut e vent evid an dnd 'zo breman ?

* * *

Goude an diouer ouz Doue, muian tra a zo o poanian ar re daonet, eo tan an ifern. Sul gwech mar

ve kaoz e Skritur Zantel euz an ifern, an tan 'zo dalc'h-mad er penn arog. « Tan ha soufr bervet, setu aze kalei ar re daonet (1). » — « Tan, ha n'eo ket bet c'houezet gant tud, a boac'ho an den fall ha dizoue (2). » — « War-n-e e koueo glaou ru, ken stank ha grizill, hag en tan e voingt tolet (3). » — « Gand an tan hag ar prenv-krigner, me a gastio an den dizoue (4). » Ar c'homzo-ze a lenner en Testament Koz. War levrio an Testamant Neve eo merket kement-all reizoc'h c'hoaz. Evid mont berr-ha-berr, na devio ganim aman nemed ar c'homzo a laro On Zalver de ar varn diwean d'ar bec'herien : « Et, tud milliget, d'an tan a bado da viken (5). »

An tan, eta, a vo ar boan wasan a c'houzanvo en o c'horf ar re daonet. Marteze e fello d'ac'h gout petra a ouve an tan-ze bean ; rag n'eo ket marvad evel an tan a welomp aman o tevi en oaled pe o c'horf eur forn. An tan-man a gasfe da ludu ar c'horf, an tan-man na ve ket evid devi eun ine. Ac'hanta ! breman ha ken a vo goude de ar varn diwean, nep a zo daonet n'eus nemed e ine e-barz an ifern. Pe doare tan, eta, a zo eno ?

(1) Ch., ix,

(2) Ps., x, 7.

(3) Job, xx, 26.

(4) Ekl. vii, 49.

(5) Z. Vaze xv, 41.

Gwir mad eo, On Breudeur Ker, tan ar bed-man ha tan an ifern n'int ket henvel-ha-henvel. Tan an douar-man 'zo bet groet gant Krouer ar bed, tan an ifern 'zo bet c'houezet gand Barner ar bec'herien, hag aelan an Otro Doue a zo o terc'hel beo war-n-an. Tan ar bed-man a dol sklerijen, tan an ifern na leusk nemed moged du ha tervalijen. Tan ar bed-man n'eus krog e-bed war an ine, nemed stag a ve an ine ouz ar c'horf ; tan an ifern a ra d'an ine, evit-an da vean distag our ar c'horf, liski gand ar boan. Na penoz a ouve an dra-ze c'hoarveout ?

Doue na vihana ket e c'balloud. Roet en eus d'an tan a welomp dirag on daoulagad nerz da dapout adreuz ar c'horf beteg elvaj an ine da liski anean, ekeit ho m'eo stag an ine-man ouz ar c'horf. Perag, eta, na ve ket evit rei da dan an ifern galloud da grigi en ine goude m'eo disparti an ine digand ar c'horf ? Hep mar, gand an dra-ze a renk on spered chom war adren hep mont betek ar penn pellan, med ar fe a lar d'imp evel zant Ogustin : « Gwir mad, daoust pegez zouez tra eo, tan an ifern a ra d'an ine birvi ha liski. »

* * *

Evit peurc'hout, On Breudeur Ker, penoz eman an tan-ze, e renkomp laret c'hoaz ouspenn, eo ledan ha don evel ar mor braz. Ar re daonet 'zo beuet en-an. E nerz a zo lemm, hag evel skiant gant-i. Krigi ra en ine hag en pep ezel eus ar c'horf sul vui ma vent bet

'n em dolet d'ar pec'hed. Dreist-oll, spountusan tra ! an tan-ze a bado da viken. Bep tro mar komz Doue, e-barz ar Skritur-Zakr, pe On Zalver Jezuz, e-bars an Aviel, eus tan an ifern, a laront eo paduz da viken an tan-ze. « Ar prenv a zo o krgnat ar re daonet na varvo ket hag an tan a zo o tewi ane na vougo ket. » — « Et, tud milliget, d'an tan a bado da viken. » An tanio-gwall, er bed-man, e hall an dud stourm out-e ha dont a-benn da lac'h-an-e; an tan-ze n'hall den mann e dro d'ean, rag delc'het ha maget eo gand Doue e-unan. Tan an douar, en eur devi, a guzum an treo ; tan an ifern a dev bepred nep zo en-an, hep biken en kuzumi.

Kri, evel eur bourev, eo, eta, Doue ouz e grouadur paour ! Arabad eo d'ar zonj gaouiad-ze dont en ho penn ha d'ar malloz-ze bean war ho keno. Gwelomp piou eo an den daonet. Anaveout a ret anean. E-pad e oll vue, en a oa c'hoeet e Benn, fae gant-an plegan na da Doue na da lezen ; goapr gant-an ouz an dud vad a rene bue fur ha didamall ; ken lorc'huz e fallagriez, ken dishual e decho-fall, ma eo digoet d'ac'h laret aliez a wech : Na penoz e pad-madelez Doue gand ar gwal-skouer-ze ! Pe marteze c'hoaz, a ouie kuz e vue fall ha mastari an ineo en dro d'ean, ober gwell impli ouz graso Doue, ha bean koulzgoude laket gand an dud, na welont nemed tu diavez an den, eun den mad a bep hent ha direbech. Penoz na vefe ket Doue didrue er bed-all ouz tud evel ar re-ze ? Aman, na rent van nag ouz e vadelez nag ouz e c'hraso. Aheurtet int

breman, er bed-all, a-enep o Zad-hag o Barner ; rag ar pec'her, marvet en e bec'hed hag en kasoni ouz Doue, n'hall ken dizrei en dro na kaout gwir glac'hat d'e bec'hejo ; da viken e chomo kazet ha kounaret ouz Doue, e-kreiz poamio an ifern.

III

Ar Vretoned a zo gant-e fe reiz ha didroel war ar pez a zell an ifern. Ar fe-ze a gaver anei en on gwerzio hag en on c'hantiko. Kustum omp da zonjal en ifern, ha setu perag, marvad, omp delc'het da vean kenkoulz kristenien. N' eo ket ar Spered Zantel e-unan a lar : *ar gwellan tu 'zo da ziwall ouz ar pec'hed eo zonjal alies er finveo diwean.*

Netra na ra wellozh da c'hout ar fe-ze, nag ive pegen euzuz eo an ifern, evit kantik koz *an Ifern*. Setu aman lod anean, hep adlaret an diskan :

An ifern zo eun toull don leun a denvaljen,
Elec'h na welfer biken 'n disteran sklerjen ;
He dorejo 'zo zerret ha prennet gant Doue,
Ha na digoroint biken : kollet eo an alc'hone.

Eur forn c'horet er bed-man na n-eo nemed moget,
E-kever tan an ifern, tan ineo daonet ;
Gwell a ve dewi 'n eur forn ac'hann da fin ar bed,
Evid bean en ifern eun heur hepken lesket.

Indal reont a-boez penn, evel chas kounaret,
Na ouzont pelec'h tec'hel, bepred ec'h int lesket ;
An tan 'zo war c'houre, an tan a zo dindan,
A bep tu d'e, tro-war-zro, na 'neus ken nemed tan.

Ha kignet vo o c'hoc'h en hag o c'hik diframet
Gand beg an aered-wiber ha gand dent an diaouled ;
Hag en tan a vo ruillet o c'high hag o eskern,
Evit ma tevoingt gwelloc'h en forniez an ifern.

Neuze teuint da grial ha da skuillan daero
O welet ar grevusted dimeuz o ankenio ;
Mes, kaer o devo gwelan ; 'keit ha ma pado Doue,
E pado ar boan gant-e hag an anken ive.

Ken nerzuz a vo an tan o lesko en ifern
Mar teui ar mel da virvi, pe-da-benn o eskern ;
Sul vui c'houlennoint true, sul vui e voint lesket,
Ha daoust gant-e da iudal, lesket e voint bepred.

An tan-ze 'zo c'hoezet dre vuanegez Doue.
Ha n'hellfe ket en lac'hant, zoken pa en karfe :
Biken na dolo moged, na biken na dewo ;
Hep paouez d'o leski, biken n' o distrujo.

Ar remors a gonsianz 'vel eur prenv o c'hrigno
Hag o bue tremen et d'eze a rebecho ;
O bras an glac'hant vo, o welet o deus bet
Alc'houeo ar ba adoz, hag en ifern koeet.

Goude-ze, a weler e-barz ar c'hantig ar re doanet o
tont zonj d'e euz an oll graso bet digant Doue, hag
eet da goll. Pidi a reont kerent ha mignonned, c'hoaz
war ar bed, da viret ar gourc'hemo, da ziwall ouz ar
pec'hed, d'ober gwir binijen rag aoun d'ober anei en
ifern da viken.

Na gav ket d'imp-ni klevet moez klemmuz ar falz-
pinvidig o c'houlen digant ar paour-kez Lazar zouban
penn e viz en dour evid didanan d'ean e deod ; pe o
pidi Abraham, en eur laret : « Kaset da vihanan Lazar,
da di ma zad, da laret d'ar pemp breur am eus c'hoaz

beo, pe-seurt poanio e so aman, gand aoun na c'hoarvefe
gant-e evel ma zo c'hoarveet ganin-me. » Hag Abraham
da respont eur gomz a zo peadra d'an dud da zouezi
ha da grenan gant-i : « Ma na sileoont na Moizez nag
ar brofeted, na rafent mui a van ha pa iafe unan-
bennag ouz a-douez ar re varo da brezek d'e (1). »

Ar skrivanier breizad, skrivet gant-an *Kontaden ar Maro* (2), a zigas a neve-flamm war an douar eun
den daonet, Glaoud Skanv e hano, da gontan ar pep
euzusan en eus gwelet en ifern : « Tud a oa *inkardet*
eno o c'high, gand *inkardo lemm* o dent ha *rutan*, evel ma ve inkardet aman stoup. »

* * *

Na fellout a rafe d'ac'h klevet kanouen danso an
ifern ? Eur poz bennag hepken anei, betegout na
deufe ho kalon da re euzi.

« En ifern eur zal 'zo-kempennet, eur zal gaer evid
an danserien. Hed-ha-hed, hag euz an traou d'ar
kroec'h, e zo en-i tacho houarn, evel ar piko war
groc'hent eun huruson.

« Ken stank int ha dent eur grib, ha lemm evel beg
eur mineoed, ha damdost d'eun troatad hed da pep
hini an-e.

« Ruet int en tan, en tan spountuz kounar Doue...
Divoto ha diloero c'houi a danso war-n-e... »

(1) Z. Luk., XVI, 27, 31.

(2) Anatol ar Braz.

Daoust pegen euzuz eo kement-se, ar Skritur Zakr a lar damdost da gement-all.

IV

Piou, eta, a roio eun tammik frealz bennag d'ar paour-daonet e-barz an ifern ? War an douar-man, a ve er galeo reuziado didor d'ar boan. En ifern, netra evel-se : ar poanio a bad dalc'h mat hep koac'h e-bed d'e. Diaviz an hini vefe en e Benn ar zorc'hen e touseo eun dro-bennag da reuz poanio an ifern ; muioc'h diaviz c'hoaz an hini 'n ije, war zigare ar zorc'hen-ze, neubeutoc'h aoun rag an ifern. Nep a zo daonet en ifern n'e evid ober vad e-bed ken, da dalveout d'ean dirag Doue.

Na gant-se, an Iliz, ken trugarez, a bed evid ar bec'herien, evid an dud dife pe digristen, evid ar baganed, evid bourevien On Zalver ; gwech e-bed, hi na bedo evid ar re daonet.

Nep 'zo er galeo a zedera awejo e spered gand eur re-bennag o tont da welet anean ha da gemer true out-an. An den daonet a zo e-unan rik, da laret eo, hep an disteran vad a-beurz ar re-all ; rag an diaoulo, hag ar re daonet-all, en dro d'ean, na reont nemed gwasat d'e boan.

* * *

Doue a grouaz an ele arog kroui treo ar douar hag

arog kroui an den. Ar re-ze a oa, en dro d'ean en env, sperejo kaer ha muioc'h lugernuz evit stered an oabl. Unan an-e a splane dreist ar re-all, hag e hano Lusifer. Peseurz zorc'hen fall a grogaz en-an ? Na kaz a gemeraz ouz Doue gand ar c'hoant da veant ken huel ha Doue ? Na drouk a ieaz en-an pa ouveaz e tlee, en amzer da dont, Mab Doue 'n em ober den, bean, gand natur an den, dreist an oll ele, ha red d'ar re-man stoui dirazan ? Marteze a eure an eil pec'hed hag egile. Pec'hed an orgouill, bet diremed evit-an. Zevel a eure e voez a-enep Doue. Kenkent zant Mikel Arc'hel a lar : *Quis ut Deus !* Piou 'zo henvel ouz Doue ! Setu mesk e-touez an ele, ha diou loden diout-e. Ouz eun tu, eman Lusifer gand an ele fall ; hag, ouz an tu-all, zant Mikel gand an ele mad. Setu brezel ha kann da vat o c'hoari, — ar c'hentan euz an oll vrezelio, — brezel ar sperejo. Neuze a oa gwelet an oabl tro-zro o sklerian gand tan hag evel eur barr-stered o koean. Lusifer, gand an ele fall eet d'e heul, a oa stlapet en ifern, krouet a-beurz Doue « evid an Diaoul hag an drouk ele (1). »

Aboe an de-ze eo dalc'het hualet en ifern. Eno eman e rouantelez, eno a ra e vestr, hag an oll drouk-ele-all a bleg gand doujanz d'e urzo. Evit-an da veant diskaret ha ken izel goeet, bepred e van gant-an enn tammig bennag ouz ar galloud hag ar skiant an evoa diagent. Ouz Doue 'n em zav d'ober brezel d'ean, zav-tol mar

(1) Z. Vaze, xxv, 41.

kav an tu. En eo an *Diaoul*, da laret eo « an hini 'zo dalc'h-mat a-dreuz », *Satan*, da laret eo « an tamaler, an enebour » ; en eo drouk-spered, a zo gand e ardo o silan gevier ha kasoni, o c'hoezan torfejo, brezelio da reveurzi ar bed ha da skuill gwad.

Hag, o vean e-touez an oll dreo krouet, an den 'n eus eun ine deuet war eeun digand Doue, eun ine prenet gand On Zalver, eun ine badeet, eun ine galvet d'ar baradoz, an diaoul a dol e valloz war an den gand mui a gounar evit war an treo-all.

• • •

Evid gonid an den ha tagan e ine, e klask kement tu a zo ha kement stumm a zo. E verk, aboe pec'hed on zad kentan Adam, 'zo war ine kement den a zeu war ar bed, ken a ve bet gwalc'het an ine-ze gand dour ar vadeiant. Evel er baradoz terrestre, en em gra aer-wiber kuzet dindan ar roz, evit kaout tro da dapout dizeblant an den ha d'en flemman gand e vulun. Iedal a ra an den en pep pleg ouz hent ar vue evit dilampat war-n-an evel eul leon kounaret hag en tagan. 'N em zilan a ra dindan an techo fall a zo en den, evid nerzan ha tanan an techo fall-ze hag evid ober d'ar galon trei gant-e. Gand ar c'hoant da dremen evid Doue, e teu a-benn da lakat an dud da bidi anean ha da stou dira-z-an. 'N em diskwell a ra en stum-ha-stum; darn a gred d'ean war an treo kuz hag an treo da dont; beteg en diabarz korf an den e ia awejo da c'hoari e

vestr, da ober d'ar c'horf-ze plegan gant-an da gement tra fall 'zo. En eur gir, dre e oll ardo, an diaoul a fell d'ean dallan spered an den, ienan e fe hag en lakat digalon da gerzout gand ar vad hag ar furnez.

Pa zeu koulz ar maro, neuze e wasa an drouk-spered da nerzan ; ha, marteze, e-keit ha ma ver oc'h allumi golo biniget dirag ar c'horf maro, en a zo o kas an ine gant-an etrezek an ifern.

* * *

Evit galloud tapout krog en eun ine en par ar maro, an diaoul a zispleg e oll ardo ; ober a ra zoken mar'hajo hag a ia peurvian, herve ma lar ar c'haojo koz, da fall evit-an. Iliz-veur Landreger, kaeran ha koantan iliz 'zo e-barz on eskopti, a oa o vont da chom diachu ha hep tour. Na oa ket c'hanter-c'hret an tour-ze, e vek ken huel en oabl, ma renkaz ar vasonerien paouez war an labour, o veau ma oa pare eet an arc'hant. Nec'het braz ha trubuillet, hep gout da biou 'n em westlan, e c'houljer arc'hant digand an diaoul. Groet 'zo marc'had.

Kement hini a varvje da zul, 'kreis tre an oferen hag ar gouspero, a vije d'an diaoul hag a iaje gant-an d'an ifern. An diaoul, kent ober marc'had, an evoa divizet mad an dra-man.

Setu peurzavet an tour. N'eus ket eun all er vro par d'ean.

Mes, evit-an da veau ken brao, e kavjer prestig e oa

bet paeet re ger-oll. Hag o veau na oar ket evid terri ar marc'had, e kavjer an tu da vourdan an diaoul gant e varc'had. Penoz ? Brao awalc'h. En eur grigi gant an *Deus in adjutorium* kenkent hag an *Ite Missa est.*

Ac'hane, herve ma lar darn, eo deuet ar c'his da ganan, en kerz ar c'hoareiz, ar gouspero raktal goude an ofern bred.

* * *

An diaoul, hag ar re 'zo en dro d'ean, setu kompangnenez ar re daonet. Na digand en-nez e c'houlenpoint true ? E muian blijadur eo rei lod d'e er poanio a c'houzanz e-unan ha 'n em venji war-n-e ouz Doue, e enebonr, hag ouz On Zalver Jezus-Krist, bet trec'h d'ean.

Lorc'h ha stad 'zo en-an o veau deuet a-benn da c'honid ar re daonet. Ober a reio goap an-e en eur zigas zonj d'e euz pec'hejo o bue, euz o drouk-cbero, euz o c'houvizonio fall, euz ar zakramancho mastaret gant-e.

Ha neuze, bean dalc'hamat en kichen an diaoul ! Sul vui ma oa en-man koant ha brao arog mont da diaoul, sul vui eo breman vil, difeson, runkunuz. Diez a ve laret pegen euzuz eo ar stumm anean. Koulzgoude war gement-man barzed Breiz 'zo eet gant-i keit ha m'hellent.

« Herve levr Tondal, na pa 'n ije eun den mil benn mil c'henno hag eun teod en pep geno, na vije ket koulzgoude evid laret awalc'h penoz eman an diaoul.

« Du eo evel glaou, stumm eur den war-n-an, treid ha daouarn, ouspenn mil, a zo hed e gorf beteg e benn; ha pa hinj e benn, an oll ineo, an oll dreo 'zo en punz an ifern, a finv da adwasat d'o foanio. »

Setu aman, groet gand ar barz breizad, Mlin, patroum an diaoul :

Kroc'hen dem-zu. suillet en tan,
Daoulagad ru ha tal kornek,
Evel dent raktal e fri kamm ;
Eun teod nadoe (nadoe), genou skrifset,
Forc'h kabosek e zivesker (ziouer),
E dreid palfaz 'zo ivinek,
Na ve ket patroum Lusifer
Anez e gein bean lostek.

Ken spountuz eo an diaoul da welet, ken a lare zantez Kated, digoet d'ai gwelet anean dira-z-i, e vije bet gwelloc'h gant-i kerzet dierc'hen war c'hlaou-tan.

* * *

An amprevan kri-ze a intanto kement 'zo evit kreski c'hoaz ar boan en Ifern. Satan, eme gantik *an Ifern*, a vago ar re daonet gand ar pep lousan 'zo. O evach a vo o daero mesket gand gwad an tonsegued.

Goude ma voingt lesket eur pennadig en tan,
E voingt tolet 'n eur stang leun a skorn, gant Satan ;
Hag euz ar stang 'barz an tan, adarre voingt tolet,
Hag euz an tan 'barz an dour, 'vel eur pez-houarn goeliet.

V

Diszroomp on daoulagad diwar ar skeud-ze, ken euzuz.

Mar g-eo didrue an diaoul, an dud da vihanan a zo truezuz ous an nesan. War an douar-man an dud, ar muian poaniuz o stad, a gav unan-bennag da gemer true out-e. An dud klanv, mac'hagnet, gouliet, daoust pegen hudur a ve ar goulio, a zo bepred eun ine mad bennag, truezuz out-e ha troet da bleal war o zro gant karante. War ar bed-man, eo natur d'eun tad hag d'eur vamm karout o bugale ha d'ar vugale karout o zud ; aman, 'zo mammo hag a zelc'ho da garout stard ho bugel, evel zantez Monika he mab Ogustin, n'eus forz pegement a boan-spered a rafe ar bugel-ze d'e ; aman 'zo tado ken mad ha tad ar bugel prodig, joa gant-e lac'han al loue lard da zigemer ar mab dianket pa zistro d'ar ger.

En ifern, true e-bed an eil ouz egile, karante e-bed an eil evid egile. N'eus eno nemed ar re daonet hag ar re daonet na garont nemet-e o-unan. Pep hini a c'houzany e boan gand daero, pe iud, pe skrignadeg dent, hep ober van ouz ar re-all, pe ma ra eur van-bennag diout-e, eo evit mallozi war-n-e.

* * *

Piou ar re-all a zo en poanio an ifern gant an nep

zo daonet ? E vignoned er bed-man, o deus heuillet evel-t-an an hent a ia beteg an ifern, hep galloud dizou'han aru en penn an hent-se ; marteze, ar re zo bet penn-kaoz d'ean d'en em goll, e dud, re wak ouz o bugale pe skouer fall gant-e ; priejo ankouet gant-e eo zantel ar briadelez hag eet a-eneb d'ar pez e toujoint an eil d'egile dirag an oter, de o eured ; tud ha n'o deus groet, dre gomzo, dre skrido, dre ar galloud tapet gant-e, nemed hadan ar fall, ha koll meur a hini ouz ar re zo breman en o c'hichen en ifern.

Elec'h true, eo mallozo, drouk-pedenno, tamallerez e zo gand ar re daonet-ze, en kaz hag en kounar an eil ouz egile.

Kantik an *Ifern* a lar d'imp pegen poaniuz a vo ar mallozo hag an tamallerez-ze e-barz an ifern etre an dud hag o bugale, ar gerent hag ar vignoned a oa o vevan a-unan pe en em därempredi war ~~en~~ douar.

Neuze, dre an dizesper, an dud kez-ze daonet
A roio mil ha mil malloz d'an heur ma c'h-int ganet,
Ha d'an tado d'ar mammo, zo kiriek d'o glac'har,
Dre n'o deus o c'belennet, pa oaint war an douar.

Ar mab a lamim gand e dad, hag ar verc'h gand he mamm,
D'o stlejan gand mil malloz, dre o bleo 'kreiz ar flamm ;
Malloz d'ac'h, greeg diaket, hag hoc'h euz on ganet ;
Malloz d'ac'h, tad didalve, kiriek oc'h omp daonet !

Ar priejo en ifern, koulz hag o bugale,
Siwaz d'e ! en em gavo mar bent daonet gant-e.
An eil a rei d'egile mil rebech, mil malloz,
Diwar-benn gwall vue, hag en de hag en noz.

En peseurt kompagnonez oud-de kez daonet ! evel ma lar Bossuet. Bean gand eun torfetour hepken, a ra mez d'imp ; bean a vi gand an oll dud fall hag er renk gant-e. Setu te gand Kaïn, gand Antiochus, gand Judaz, gand Kaïphas, gand ar re ze oll o deus groet stagan Jézus-Krist ouz ar groaz, lac'hant e brofeted, e ebrestel hag e verzerien ; gand an oll dorfetourien, an oll dud dizoue, an oll hugunoded, an oll baganed, an oll dud lubrik, an oll laeron, a ra mez laret o hano ; hag en tuont, gand an oll diaoulo o oa o c'houezan an drouk d'an dud fall-ze. »

* * *

Na gant-se, pegen rannuz d'an ine n'eo ket kimiad an den daonet pa eo deuet ar c'houlz da zispartian evid biken :

Ken'vo, 'ta, Zalver ad bed,
Ken'vo, d'ho kwad, er groaz skuillet !
Ken'vo, tacho ha kurun spern,
Diskenn a renkomp d'au ifern.
Ken'vo, da viken, pemp gouli,
Ken'vo, ken'vo, Gwerc'hez Vari !
Ken'vo, zent; ken'vo zentezed !
Ken'vo, kerent ha mignonned !
C'houi a bign joauz d'ar baradoz,
Ni goe 'n ifern, 'zo on gortoz.

Ha gòude 'n eus kollet e lagad ar wel ouz ar re-ze evid biken, e koe e-mesk ar re daonet.

« Bean 'zo, herve ma lenner en eul levr, bean 'zo hinienno, hag o c'hout awalc'h e kerzont war zu an

ifern, a zinec'h o spered en eur laret : « Na vin ket ma-unan eno ! »

Eur c'honfort fall ha divalo eo en-nez ; confort ar galeonerien, a zo an eil gand egile o tougen o chaden er galeo. Da vihanan, ar re-man a gav eun tamm dizamm bennag, o vean gand re-all. Na vo ket evel-se en ifern ; eno ar re daonet a vo *bourevien an eil d'egile*. « En ifern, eme zant Thomas, pep hini a laka kalz waz poanio ar re-all, elec'h dousat d'e (1). »

« Ar re oa o mignonned er bed-man, n'eo ket ar re daonet evid pad gant-e en ifern. Karout a rajent mui bean eno gand an tigred hag al leoned, evid gand o c'herent, o mignonned, gand o zad pe gand o mamm (2). »

Ar pec'her, evel pa vije trelatet e skiant, an evoa troet kein d'an Otro Doue evit 'n em dol d'ar grouadurien. Bue hag ine-oll, a oa d'ar re-man ; ha, setu, en ifern, an oll dreo krouet a-eneb d'ean, da ziskwel eo Doue 'zo mestr ha red plegan d'e lezen ha d'e c'hal-loud, pe er bed-man pe er bed-all.

VI

Gand an nep na 'n eus netra-all ken, Doue da vihanan a chom. Gwir eo an dra-ze, On Breudeur Ker, diwar-benn pep-unan, nemed diwar-benn an nep a zo

(1) Suppl., q. 86, a. 1.

(2) Schouppe. *An Ifern*, p. 79.

daonet. Doue n'eman ket en ifern. Ar pez a fell d'imp laret, eo n'eman ket Doue en ifern gand e c'hened, e vadelez, e garante ; rag bean eman eno, gand e c'halloù, gand e lealded, gand e gounar, o kastian ar pec'hejo. An diouer-ze ouz Doue a zo ken poaniuz d'ar re daonet ken eman ar boan-ze dreist oll boanio-all an ifern. Pa lerer ouz-unan-bennag eo daonet en ifern, ze 'zo laret eo diouer krenn ouz Doue.

herve 'r vrud, klenved-ar-vro en-an, ken e ve klanv korf ha spered, hep netra da ober vad d'ean. Ma hallje e lagad gwelet tour e iliz-parouz, e ziouskouarn klevet komz brezoned, e vije zederaet ha iac'h. Bean, e-unan, ha pell ouz e vro, ze a lac'h anean. Ac'hanta ! dioueret Breiz 'zo neubeud a dra e-kichen dioueret ar baradoz !

Pebez anken en lagad ar vreizaden, pa ve al lagad-ze, bep beure ha hep abarde noz, a-ust d'an aod, o furchal an oabl, 'penn pellan d'ar mor tro-zro, en gortoz da welet o tizrei d'ar ger al lestr a ver hep kelo anean. Ac'hanta ! karanteo ar bed-man zo neubeud a dra a dal d'ar pez eo Doue evid an ine !

Nep 'zo daonet a gred da Zoue. Anaveout a ra anean. Gout a oar, tamm-pe-damm, pegen kaer, pegen braz, pegen karanteuz, pegen zantel, e renk an Otto Doue bean. Gant-an e oa bet krouet, ha laket er bed-man evid mont goude davet-an da chom d'ar baradoz. En eur goll Doue, en eus kollet oll. Hag ar c'holl-man a ra dismantr d'e spered hep eun elwen dra da c'halloù en frealzi. War zu Doue, kollet gant-an dre e faot, e fell da oll nerz e ine kas anean. Re zivead eo ; stag eo en ifern hag eno renk chom.

Na gortoz e-bed da zont ac'hane eun dro-bennag. Na gortoz e-bed da danvan eun dro-bennag, na pa ve nemed pad eur yunuten, evurusted Doue, evurusted an ele hag ar zent er baradoz. Daonet eo, hep netra ken da c'hortoz nemed dougen bec'h e boanio.

Diez eo gout pebez glac'har eo evit ar re daonet ar glac'har diremed-ze.

Ar Breizad eet pell ouz Breiz-Izel, a grog awejo,

Ar zent, evit-e da garout Doue mui evidomp adaleg ar vue-man, n'ouzont penoz laret d'imp pegen gwaz eo en ifern an diouer ouz Doue.

« Songet, mar keret, eme zantez Teresa, e ve eur skeul hir, he zroad en pean donan euz an ifern, hag he bek an env. Pazzenno ar skeul-ze 'zo lanvnenno dir o'ch ober ane, ken lemm pep hini hag eul lanvnen aoten. Ac'hanta ! ma vije roet da unan euz ar re daonet, gant kemer ar c'horf ar muian kizidig d'ar boan, frankiz da bignal a-hed ar skeul-ze beteg ar bazen huelan, evid gwelet Doue eur pennadig bihan hepken, me gred, en gwirione, na chomje tamm da zigarei diwar gouzany eur boan ken spontuz. »

« Milliget gand Doue ! eme perzon zantel Ars, o komz diwar-benn ar re daonet ; milliget gand Doue ! Na gwasan tra !! Nag intentet mad hoc'h eus-hu, ma bugale ? Milliget gand Doue, na oar nemed skuill bennoz ! Milliget gand Doue, hag a zo karante-oll ! Milliget gand Doue, hag a zo madelez-oll ? Milliget dalc'h-mat ! Milliget da viken ! Milliget gand Doue !! »

* * *

Na c'hoant hoc'h eus, On Breudeur Ker, da glevet an anzav groet gand an diaoul e-unan. Eur beleg gwick ha zantel, an Tad Surin, a gont an dra evel-en : « Kement-man a c'hoarveaz er bla 1631, e ker Loudun, e-barz eskohti Poitiers. Eno e oa d'ar choulz-ze meur a hini eet an drouk spered en o c'horf. Ar beleg, karget da gas kouit an drouk-spered, a c'houenne digand en-man meur a dra, mad ha talvoudek da c'hout. Eur devez e c'houennaz digant-an : « En hano Doue, me a c'hourc'hemen d'id laret pe seurt poan e c'houzerver en ifern ? — Siwaz ! gouvavn a reomp eun tan ha na vogt gwech e-bed, malloz Doue o poezan war-n-omp da viken ; ha, dreist-oll, eur gounar, eun dizesper, noufer ket laret pegen bras int, o vean n' hellfomp biken gwelet an Hini'n eus on c'hrouet, ha kollet ganimp breman, dre on faot.

— « Petra a rafez-te, ma hallje an dra bean, evid ar blijadur da welet Doue ?

— « O ! mar fellje da Zoue, a greiz kalon me a

grapje a-hed eur post, stok e-benn 'en env, ha goloet penn-da-benn gand tacho beg-moan, gand lanvnenno lemm ha gand piko spern ; en tu-ont, me a c'houzanyje n'eus forz petra, e-pad *dek mil vla*, evid an evurusted da welet Doue en env, *tro pad eur vunuten hepken*. Ma ouije an dud petra a gollont pa gollont gras Doue ! (1) »

* * *

Krioc'h evid an tan, eo ar gasoni a zo tibri kalon an nep 'zo en ifern.

— « Eun dakennik dour da c'blebian ma muzello, hag a zo, aboe kant ha kant mil vla, o tevi gand ar zec'hed ! » Setu moez klemmuz an hini daonet.

Biken na vo roet d'ean ken respount nemed ar girman : « Mir da zec'hed ! »

« Eur veradennik dour da freskat ma ine taget gand ar fulor ha gand ar breinadur ! »

— « Nân ! re diwead oud breman, achi eo evid-oud koulz ar zilvidigez ! »

— « Da vihanan, o Arc'hel, c'houi hag a zo a-beurz Doue o kastian ar pec'hed, leret d'in pegoulz e hallin tec'hel ouz ar poanio-man ? »

— « Evid dont ouz an ifern, e vije red karout Doue ! »

O klevet ar gomz-man, an hini daonet, en em leusk da gouean e-kreiz an ifern.

« Karout ! En itern, karante e-bed ; gand ar re

(1) Guillois.

daonet, evel gand an diaoulo, n'eus ken nemed kasoni (1). »

* *

Na koulzgoude ar galon a zo d'ei karout.

Evid gout skler an dra, 'n eus nemed sileo petra a lare eur bugel, didro e gomz hag e zonj.

— « Gwir mad eo, eta, a c'houenne eur plac'h bihan digand he mamm, n'eus bini en ifern o karout an Otro Doue ? »

— « A dra-zur, ma merc'hik ! »

— « Ma, emei, mie na n-in biken d'an ifern, rag ma c'halon n'ouve ket bevan anez karont Doue ! (2) »

An Env eo bro ar garante, an Ifern eo bro ar gasoni, hag an dra-ze a zo o tishavalout an-e, an eil ouz e-ben.

An ine en eus evel eun damc'hout c'houero a gement-se, adaleg m'eo barnet da vont d'an ifern.

Klemm ha hirvoudi a ra arog mont di, en eur c'houlen true ha pardon, goude ar varn.

Ar re-fall a c'harmo neuze :

— « Otro Jezuz, gwir Vah Doue,
Zellet ouzimp oil, a drue,
Ni ho ped, dre ho karante. »

Ho barner 'n eur drei out-e
Gand eur voez lemm 'resproto d'e :

(1) Ar C'hatekiz displeget, levr I.

(2) Gwirione ha Karante. Ken groet gand al leanez Mari ar Basion Superiorez Fransezeden Mari.

— « An nor a drue a zo zerret,
N'eus mui, n'eus mui pardon ebet. »

— « Tad tener, ha na ve gallet,
Bean birviken pardonet ? »

— « An nor a drue a zo zerret,
Et pell diouin, c'houi, tud daonet ! »

— « On zad oc'h, ni ho pugale,
Digoret d'imp, en han' Doue ! »

— « An nor a drue a zo prennet,
Re diwead am goulennet. »

— « C'houi, on fastor, ni ho tenvet,
Hoc'h eus gant ho kwad zakr prenet : »

— « An nor a drue a zo prennet
Re diwead am amzavet. »

— « Da vihanan, on pardonet
Pa vo ar mor braz dizec'het : »

— « Na pa 'n dra-ze a c'hoarfe,
C'houi, biken pardon n' ho pefe. »

— « Pa ve tennet euz ar mor glaz
Eul lommik dour bep kant vloaz ? »

— « Na pa 'n dra-ze a c'hoarfe,
C'houi, biken pardon n' ho pefe. »

— « Groet eur voul dir euz ar bed-man,
Hg eur valafen d'he skuban. »

— « Ar valafennik en uzfe
C'houi biken pardon n' ho pefe. »

Neuze gant eur glaç'har c'houero

Ar re daonet a lavaro :

« Ken'vo d'ac'h, Zalver ar bed,
Ken'vo d'ho kwad er groaz skuillet ;

Ken'vo tacho, kurunen spern,
Disken a renkomp d'an ifern ;
Ken'vo da viken, pemp gouli ;
Ken'vo, d'ac'h-hu, Gwerch'ez Vari ! »

N'enuz netra da rei d'imp welloc'h da c'hout pegen
estlammuz eo komzo ar varn : « Pell diouin, tud
milliget, d'an tan eternal bet c'houezet evid an diaoul
hag e ele (1). »

Souezet oc'h marteze, On Breudeur Ker, o welet
pegen garo eo ar varn a-beurz Doue, zo ken mad ; ha
pegen peurbaduz eo ar poanio da gastian eur pec'her,
groet ha tremenet buhan-ha-buhan. Mar g-eo Doue
mad dreist oll, leal eo ive dreist oll. N'eus tra gwasoc'h
evit trei a-eneb e garante ha skouizan e galon. Evel-se
e ra ar pec'her. En a lar, ar c'hentan, da Zoue : « Ke
digan-in, tewalc'h eo evidon ar grouadurien ; mir da
varadoz ; ober a ran fae war da ifern. »

Koulzgoude Doue n'e ket eet kouit. Delc'het eo da
skuill e vadelezo hag e c'hraso, da asten bue hag amzer
d'a pec'her, en gortoz da welet en-man o tiszrei eun
dro-bennag war zu e Grouer, ken mad en e genver,
hag e muian c'hoant lodenni gant-an evurusted er
baradoz. Eet eo ar gortoz hag ar c'hoant-ze da fall.
Beteg e huanaden diwean, ar pec'her a zo bet evel ma
oa arog, ha bepred e chomet, gand e c'hrat é-unan,

(1) Z. Vaze, xxv, 41.

disparti ouz Doue pa skoaz an anko e dol. Ha Doue,
d'e dro, a zo eet arog ha pellat ouz ar pec'her-ze,
manet penn-da-benn aheurtet er pec'her. An disparti
ouz Doue, setu aze petra 'ra d'ar pec'her bean daonet,
gand oll boanio an ifern da heul.

* * *

Na 'vit-se, Doue, hag a zo e vadelez dreist pep
madelez, nag en n'hallfe ket diszrei gand true ouz ar
pec'her ha didaoni anean ? Teulet ple, On Breudeur
Ker, e vo achu, a-benn neuze, da amzer ar vadelez.
Pare eo d'an amzer-ze adaleg ar majo. Neuze e teu
tro justiz Doue.

Met, nag en n'hallfe ket ar justiz-ze laoskat ha bean
trueuz en kenver nep a zo keuniet ha glac'haret ?
Goude a maro, e ver re divead da gaout keun ha
glac'haret. Er vue-man, ar pec'her 'n eus bet digant Doue
amzer awalc'h evit ze. Chomet eo, gand e c'hrad vad,
hep en ober.

Na pa 'n ije pelloc'h bevet, e vije koulzgoude marvet
hep keun d'e bechejo. Pa skoaz ar maro e dol da
zispartian an ine diouz ar c'horf, an ine-ze a oa a-du
gand ar pec'her hag a-neb da Zoue. Evel 'n eus hadet
e kav da zastum er bed-all ; al lod en eus dibabet a
zo e lod da viken. Petra da zastum diwar ar pec'her,
nemed freuz ar pec'her, da laret eo, poanio ar bed-
all ; peseurt lod en eus dibabet nemet e lod en ifern,
pa n-e gwir, on-nez eo lod ar re a dro kein da Zoue
ha d'e varadoz.

* *

Marteze e larfet-hu, On Breudeur Ker, n'eus bet gand al lizer-man nemed treo estlammuz hag euzuz. Nag eet e vemp-ni re-bell gant-i ? Na liouet on eus-ni re-oll treo an ifern ? Nan. Er bed-man, an tan gwall ar spountusan 'zo neubeud a dra a-dal da dan an ifern.

Koulzgoude eun tan gwall bet en ker New-York, er bla 1873, a oa gant-an evel eun dem-skeud euz an ifern. « An tan-ze a-devaz mik eur pez lojeiz, ken ledan ha daou devez ared, elec'h ma oa, ebarz kaouejo houarn, tigred leoned ha loened gwe a bep rumm.

Bep mar kreske nerz an tan, al loened-man a zave muioc'h-mui kounar en-e. An oursed hag an tigred a oa ar muian fuloret. Lampat a rent herrdan m'hellent gand barenno houarn o c'haoued, hag e koeent a-zouza-dre, evel reut, ha ken kent 'adlampent adare raktal, gand mall da derri ar barenno ha da dec'hel dirag an tan. Al leoned, an tigred hag al loened-all, o iudal, o veogal, o skrijal, a ra eun drousni euzuz... Med an drouz a ia war goac'h, tamm-ha-tamm, bete mar leusk al leon e iud diwean ; ha neuze, goude an drousni, eman eno zioulder ar maro... (1) »

N'eo ket kement-se evel eun dam-skeud euz an ifern, eun dam-skeud divalooec'h evid an dra, rag en ifern ar iud na baouez ket, nag ive an tam na varv ket.

(1) An T. Schouppe.

* *

Eur gir c'hoaz arog peurglosan. Piou a ia d'an ifern ? Nep a fell d'ean mont di. Na gant-se, n'eo ket Doue a zo da damall. Lenn a rer ar c'homzo-man skrivet gand eur breizad :

« Na gasin ket anoc'h ganin da ger Pariz, na muida ger Rouen, evid diskwell d'ac'h eur miliouer elec'h 'n em welfet diboan mat.

« Na gasin ket anoc'h gan-in pelloc'h evid ar garnel, eman en-i relego an dud varo. Evel ar re-man, c'houi a renko mervel.

« Setu o feno digroc'hen, penno tud yaouank, penno tud koz ; emaint aze, mesk-ha-mesk, bouar ha mud, de ha noz.

« Kollet o deuz kement brao a oa en dro d'e, o diouchod ru-roz, o daouarn gwenn. *O ine n'ouzon ket petra eo deuet da vean... Ha war ze e tavan mik* (1). »

Damkredi a reont e oar, nep en eus skrivet ar giriouze, mui evid na lar, rag anaout a reomp anean. Mar tav, eo o vean ma 'n eus c'hoant, marvad, da lezel-gand spered ar re-all eun dra-bennag da zonjal ha da glask. Ni, 'a-vad a zistago krak-ha-krenn ar wirione, hag a laro gand fe ar Vretoned, a zo ive ar fe gristen : An ine, ma na digoe ket d'ean gonid ar baradoz, a ia d'an ifern.

(1) Anatol ar Braz, *Kontaden ar Maro*.

* * *

An Eskop mad ha karet a oa arog d'imp en Zant-Briek a lare aliez a wech : « Ar Vretoned 'zo neubeud an-e en ifern. » Pe eur c'hoant pe eur greden, e oa-an-dra-ze 'n e benn ? Nag en, na oa ket ar greden-ze gant-an evel kreden eun tad, na gav e garante nemed vad da gridi diwar-benn e vugale ? Nan ; gout a ouie e oa gwir mad e greden, ha perag e oa gwir. Ar pec'hed 'n eus groet kroui an ifern, eo pec'hed ar spered. Evit an diaoul hag an drouk-ele eo bet c'houezet da gentan an tan e-barz. Ac'hanta ! pec'hed ar spered a zo pec'hed an dud orguilluz hag aheurtet. Ar Vretoned n'int ket gwell dechet d'ar pec'hed-ze. Doujuz ha zentuz int. Doujan a reont d'an Otre Doue, doujan a reont d'an Iliz, doujan a reont d'ar re an eus, a beurz Doue, galloud war-n-e ; doujan a reont d'ar maro pa zeu ar maro da gerc'hat an-e. O fec'hed a zeu peuryuan diwar zempladurez natur an den.

Unan euz on beleien, stag stard e galon euz on bro Breiz-Izel ha euz ar brezonek, devot dreist oll da zant Ervoan ha da ganan kantiko d'ean, ken eo leshanvet *Laouenanig Zant Ervoan* (1), eur zulvez ma òa o prezeg diwar-benn an ifern, a glosaz krenn e zarmon en eul laret a-bouez e benn : *Eur Breizad en Ifern !* Ar voez-ze a zave a-bep korn d'an ifern gand ar re oa

(1) An O. Pon, kure Landreger.

eno, zouezet ha estlammet o welet, evid an dro gentan, eur Breton o tont davet-e. N'eo ket deuet ar Breton-ze ac'hane, pa n-e gwir an ifern na zislonk biken nep a lonket gant-an.

Doue da rei sklerijen d'ar Vretoned, da rei d'e nerz da stourm a-enep ho zempladurez ; Doue da vean trugarezuz en o c'henver, evid ma vo, bepred ha dalc'h-mat, gwir ar pez a lare *Laouenanig Zant Ervoan* ha ar pez a zonje an Eskop a oa arog d'imp en Eskopti Zant-Briek.

SETU PERAG :

Goude bean pedet an Otre Doue,
Ha 'n em glevet gand Otrone Chalonied On Iliz
Katedral.

On eus gourc'hemenet hag e c'hourc'hemenomp ar
pez 'zo aman warlerc'h :

ARTIKL I

Digas a reomp da zonj d'ar gristenien, eo gourc'hemenet gand an Iliz da gement hini a zo eur bla war-n'ugent achu ha n'eo ket c'hoaz krog en triugent vla, iun bemde, nemed da zul, e-pad ar C'Hoareiz ; ha, da gement hini a 'zo seiz vla achu, ober vijel de Verc'her-ar-Meur ; bep gwener ha bep zadorn, epad ar C'Hoareiz ; ha, gand an Daouzek-Deio, da verc'her, da wener ha da zadorn.

ARTIKL II

Koulzgoude, gand permision On Tad Zantel ar Pab, roet ar 4 a viz c'hoevr 1918, e vo groet en on Es-kopti vijel d'ar merc'her elec'h d'ar zadorn, e-pad ar C'Hoareiz.

ARTIKL III

Breman e vo galat dibri kig de Iaou-C'hemblid ; ha, de zadorn-Fask, adaleg kreiste, e vo achi da iun ha da vijel ar C'Hoareiz.

ARTIKL IV

Er meaz ar C'Hoareiz e zo vijel, kouit a iun, bepgwener ; iun ha vijel en de diarog ar pevar gouel-braz-man : gouel ar Pentekost, gouel ar Werc'hez Hanter-Est, gouel an Oll-Zent ha gouel an Nedeleg.

Koulsgoude, herve ar c'hustum aboue gwechall amzer, en on Eskopti na vo na iun na vijel de zadorn ar Pentekost.

ARTIKL V

N'eo ken difennet dibri e pad ar C'Hoareiz kig ha pesked d'ar pred.

E-kers ar C'Hoareiz, e heller ive dibri uo, de Wenêr ar Groaz zoken.

Ar re 'zo dleet d'e iun n'hellont, en deio iun, dibri uo nemed d'eur pred hepken.

Gallont a heller implian bemde leaz hag amann gand ar pred bihaner zoken.

Gallout a rer implian bloneg ha zoa d'ober zouben ha da aozan boed, en deio iun ha vijel, koulz en tri de divean euz ar Zun Zantel hag en amzer-all.

ARTIKL VI

An Otrone Personed, beleien ar c'houencho hag ar c'hovezour, a roio brasoc'h dispanz c'hoaz, mar be red, d'ar re a c'houlenno digant-e.

ARTIKL VII

An Otro Personed a alio ar gristenien da gommunian gand Pask pep hini en e iliz-parouz ; nep an ije groet - e-lec'h-all e communion-bask a dle en reit da c'hou d'e Berson.

An Amzer Bask a zigoro ar bevared zul euz ar C'Hoareiz.

Evid ar bla, en askont mar zo ken neubeud a veleien er paroujo, hag ive abalamour ma vo mui a amzer da brepari ar vugale d'ober o fask, an Amzer Bask na glozo nemed d'an drived zul goude gouel Bask.

Ar vartoloded, a ia da besketan da bell bro, a hallo ober o fask adaleg Miz c'hoevrer.

ARTIKL VIII

Alian a recomp ar Bastored da zarmon diou wech

ar zun, e-pad an C'Hoareiz, ha d'ober Hent ar Groaz da wener. Goude, e vo gallet rei Zalud ar Zakramant.

ARTIKL IX

Pidi a reomp ar gristenien da ren bue zantel, da vean devot d'an oviso, da zont d'ar zarmonio, da ziwall ouz ar pec'hed, da laret ar pedenno, en o zi, ha da rei *Aluzen ar C'Hoareiz*, pep hini herve e zanve.

Asten a reomp an dorn da c'houlen, en han' Doue, an aluzen-ze digand oll gristenien en Eskopti ; rag, ma eo dleet en pep amzer ober aluzen, koulz a ve, nep en eus peadra, a renk ober anei gant mui a volante vad c'hoas.

N'euz forz pegen bihan e ve aluzen ar paour, tennan a ra, war-n-an ha war e di, bennoz an Otto Doue.

ARTIKL X

Aluzen ar C'Hoareiz a vo roet en o dorn d'an Otrone Personed pe da veleien ar c'houencho. Mad a ve koulz-goude lakat e-barz an iliz eur c'hef merket war-n-an : *Aluzen ar C'Hoareiz*, evid digemer arc'hant ar re a ve diez d'e en kas d'an Otto Person.

ARTIKL XI

Pidi a reomp ar gristenien da rei, pep-hini muian ma hallo, evid ar Seminerio, evit ar Skolio kristen hag evid Diner ar reljion.

Ar Seminerio, eo dleet d'ar gristenien bean a-du gant-e ha rei aluzen da zikour an-e da vevan. Er bla-vezio divean-man e zo bet gwall reuz war-n-e ; anez ar Seminerio, koulzgoude, penoz zevel ha diskri a re 'zo galvet da vont da veleien.

Koulz-all, hep ar Skolio kristen, en gout a ret, n'eus ket reljion gand deskadurez ar vugale, hag ar fe hec'h-unan a ia da goll.

Red eo, kousto da gousto, miret an-e.

Diner ar reljion a zo evid zikour ar veleien n'o deusken pae e-bed digand ar gouarnamant ; anez an aluzen-ze, na vont ket evid bevan ; ha gant-se, eo dleet da bep kristen rei anei, herve e c'haloud, ha dindan boan a bec'hed.

ARTIKL XII

De Zul ar Rouane, e vo groet ar gest evid ar Sklaved ; kest Gwener ar Groaz a vo, herve bolante On Tad Zantel ar Pab, evid an Douar-Zantel ; hini zul ar Beuz, evid ar bevien glany ha diremed 'zo en Hospital Sant-Brieg ; hini gouel an Ebestel zant Per ha Pol, evid Diner Sant-Per ; hini an eil zul a viz du, evid an ilizo paour euz on eskopti ; hini an eil zul euz an Avant, evid ar zoudarded.

Ar zul divean a viz Genver ha de gouel an Asansion, e vo kestet evid ar skol-vraz hanvet en galleg : *Institut Catholique*.

ARTIKL XIII

Pa zigoueo unan-bennag euz ar c'hesto-man, pe ar

gest evid ar Seminerio, e vo roet da c'houd d'an dud adaleg ar zul arog, en pron an oferen-bred, hag an arc'hant a vo digaset d'an Eskopti.

Pep kest a renker ober anei en oll oferinio hag oviso.

Al lizer-man, gant gourc'hemo ar C'Hoareiz, a vo lennet en pron an oferen-bred, en oll ilizo ha chapello on Eskopti, ar zul warlerc'h ma vo arru.

Roet en Sant-Brieg, dindan on zin, on ziel, ha zin Sekretour Braz on Eskopti, an 23 a viz c'hoevrer 1919.

† JUL-LAURANZ,
Eskop Sant-Brieg ha Landreger.

Dre urz an Otro n-Eskop :

J.-B. CARLUER,
Chaloni, Sekretour Braz.

